

РЕЦЕНЗИЯ

На дисертационен труд на тема **„Възпитателно-терапевтични аспекти на музикалните дейности в свободното време на децата”**

За придобиване на образователната и научна степен **„доктор”**

Професионално направление 1.2. Педагогика (социална педагогика)

Автор: Милена Стефанова Великова

Научен ръководител: проф. д-р Нели Бояджиева

Рецензент: проф. д-р Гинка Костова Димитрова

I. Данни за дисертанта

Милена Стефанова Великова показва широка култура и компетенция в сферата на изследвания изключително актуален проблем в представения дисертационен труд, резултат на задълбочена теоретична и емпирична изследователска дейност.

Завършила е висше образование - магистърска степен , специалност „Музикална педагогика”, катедра „Музика” във Факултета по начална и предучилищна педагогика на Софийския университет „ Св. Климент Охридски”.

М. Великова активно се включва в квалификационна, изследователска и музикално-педагогическа дейност с деца. Участвала е в 7 проекта, от които три са финансирани от фонд „ Научни изследвания”. Включва се в практиката по Програма „Еразъм” , която се провежда в музикално училище в Будапеща, Унгария , където работи с деца на възраст от 9 до 17 години. През 2014 и 2015 година активно участва като ководец в ателие „Музика” на 12-та и 13-та „Лятна театрална академия” за деца в риск”, която се провежда в с. Широка Лъка, организирана от Фондация „ Ден Гри”. Редовно и качествено се подготвя и участва в международни научни конференции, доказателство за което са представените 9 публикации, включително и една студия по темата на нейното дисертационно изследване.

II. Актуалност на темата и структуриране на разработката

Дисертацията на Милена Стефанова Великова е посветена на изключително актуална и социално значима тема в сферата на образованието в духа на съвременните изисквания и изведените национални и европейски приоритети. Актуалността и социално-педагогическата значимост на основния проблем в представения дисертационен труд се определя от специфичната роля

на музикалните дейности в свободното време на децата за реализиране на възпитателно-терапевтични функции, свързани с формирането, развитието и възпитанието на детската личност. Убедително е подчертана ролята и значението на участието на децата в музикални дейности, като се акцентува на обстоятелството, че чрез тях се стимулира проявата на култура на поведението, т.е. в действителност те стават субект на собственото си развитие и възпитание.

Следователно, обектът и предметът на изследването са правилно определени. Предметът много точно е насочен към възпитателно-терапевтичните аспекти на музикалните дейности с децата в свободното им време. Правилно съдържателно са определени и формулирани целта, задачите и хипотезата на изследването.

За постигане на поставените цел и задачи и доказване на издигнатата хипотеза е използван голям набор от методи: педагогическо сравнение и обобщение, анализиране и синтезиране на постановки от философски, педагогически, психологически и методически литературни източници; анкетно проучване, наблюдения, експертно оценяване, статистическа обработка на данните.

В първия стратегически аспект, дисертантката проучва задълбочено нормативни и реферативни национални и европейски документи, като използва метода контент анализ. При теоретическия обзор на проблематиката тя умело прилага методите за педагогическо сравнение, обобщение, анализиране и синтезиране на информацията от съответните източници. При практическия аспект на проучването прилага методите за емпирично изследване: анкетно проучване и други, посочени по-горе.

Дисертационният труд е в обем 194 страници. Структуриран е : увод, пет глави с 23 параграфа, общи изводи, препоръки, приноси, заключение, литература, приложения, публикации . Текстът е онагледен с 20 таблици, 25 графики и приложения. Библиографията обхваща 183 заглавия, от които 133 на кирилица, 32 на латиница и 21 интернет източника.

III. Съдържание на дисертационния труд

В Увода се аргументира актуалността и значимостта на проблема за възпитателно-терапевтичните аспекти на въздействието върху децата на музикалните дейности през свободното им време. Посочени са правилно формулираните обект, предмет, цел, задачи, хипотеза. Обстойно са определени основните задачи , чрез които ще се реализира поставената цел.

В Първа глава се представя научно-теоретичната постановка на дисертационния проблем. Структурирана е в 3 параграфа, в които се подчертава значението и ролята на музиката за развитието на човека. Авторката аргументирано убеждава, че постиженията на хората „ могат да бъдат повлияни от въздействието на музиката върху личностното и социалното им развитие”(с.13). Правилно подчертава и споделя позицията на представители в

тази област, че „без развитие на музикалните способности на децата музиката остава фактически недостъпна за тях” (с.17).

За изясняване същността на въздействието на музиката, авторката задълбочено разкрива основните характеристики на музикалните дейности, изцяло отразени и в музикално-възпитателния процес чрез основните форми: възприемане, възпроизвеждане, съчиняване на музика. Подчертава, че чрез тях се стимулира формирането у децата на позитивно емоционално отношение към музиката и необходимост за включване в музикални дейности.

Втората глава представя същността на възпитателно-терапевтичните аспекти на музиката и музикалните дейности. Тук авторката разглежда функциите на музикалното изкуство, като приема за база представените от Пл. Легкоступ функции на изкуството, цитирани от книгата му ”Изобразително изкуство” (с.32). Специално внимание отделя на разкриване същността и значението както на възпитателната функция, така и на музикотерапевтичната. Разкрива спецификата на терапевтичния ефект на музиката, който допринася за разрешаване на емоционално-поведенчески проблеми и затруднения при социалната адаптация на децата. Подчертава, че заниманията с музика спомагат за развитието на определени социални качества и изграждане на социални умения, за възпитаване в толерантност, креативност и социална активност.

В тази глава на дисертационния труд се отделя специално внимание на идеите и професионалната практика на известни музикални педагози както у нас, така и на чуждестранни специалисти в тази област. Представени са идеите за възпитание и обучение чрез музика на педагозите-реформатори, които успешно са използвали средствата на музикалното изкуство при педагогическата си дейност с децата. Докторантката след този обзор на идеи и постижения на световно известни музикални педагози, обобщава с извода, че днес заниманията с музика не са приоритет на образователната система и поради това е целесъобразно да се отделя повече внимание за организиране на музикални дейности с децата в свободното им време ((с.61).

В Третата глава се представя обобщена възрастова характеристика на децата от 11 до 14 години, която има съществена роля при осъзнаването и организирането на свободното им време. Правилно авторката подчертава, че тя определя характера, обема, съдържанието на заниманията, с които се ангажират децата в свободното си време.

Докторантката обосновава убедително ролята на свободното време на децата, в което е възможно да се подпомогне социалното, културното и комуникативното им възпитание. Доказва необходимостта и значимостта на предоставяне право на избор на децата самостоятелно да вземат решения адекватно на своите интереси и способности как да оползотворят свободното си време, в т.ч. и в сферата на музиката.

В третата глава авторката правилно отделя специално внимание и **подчертава** необходимостта и значението на извънкласната и извънучилищна дейност, която недостатъчно се оценява и организира в настоящето. Тя се провежда в извънучебно време, т.е. в свободното време на учениците. В

дисертационния труд се представят основните задачи и специфики на тези видове дейности. Посочени са педагогическите практики в няколко европейски страни, в които на национално равнище се подкрепя системното осигуряване и организиране на извънкласни дейности по изкуствата с учениците.

Четвъртата глава разкрива програмата и дизайна на емпиричното изследване (методологията на изследването). Изследването има диагностично-констатиращ и оценяващ характер. Същността на изследването се състои в проучване и диагностика на нагласите и отношението на децата към занимания с музикални дейности през тяхното свободно време, влиянието на музикалните дейности върху емоционалността и личностното развитие на децата.

Изследването е проведено с 2 групи респонденти: първа група – извадка от 355 деца на възраст между 11 и 14 години, живеещи в различни квартали на София) и втора група -10 специалисти в сферата на музиката (всеки от тях дава експертна оценка по определени показатели).

При изследването дисертантката използва широк арсенал от методи:

- Проучване и теоретичен анализ на изследвания, свързани с психологията и развитието на личността на децата; възпитателните аспекти на музикалните дейности; потенциалът за личностно развитие, който се предоставя през свободното време; терапевтичното и емоционално въздействие на музиката върху личността на децата.
- Анкета – чрез въпросник се получава информация за интереса на децата към музиката, потреблението на музика и отношението към музикални занимания в свободното време.
- Експертна карта – за проучване чрез въпросник мнението на специалисти по изследваните проблеми.
- Тестове – стандартизирани, за изследване на психоемоционалното състояние на децата, настроението, самооценката и нагласата им за личностно развитие.
- Математико-статистически методи за обработване на получените данни чрез три компютърни програми.

Изследването е реализирано в четири етапа, които са представени съдържателно и научно прецизирано.

Петата глава съдържа анализите на получените резултати и съответните изводи, свързани с тематиката на дисертационния труд. Представени и анализирани са резултатите от изследване на интересите на децата към музика и потребностите им от занимания с музикални дейности в свободното време. Специално внимание е отделено на проучване ролята на влияещите фактори за формиране на интерес и готовност у децата да участват в музикални дейности през свободното време. Авторката достига до важния извод, че средствата за масова информация, приятелите и общуването със съученици имат водеща роля за приобщаване на децата към музиката и музикални дейности в свободното им време.

Положителна оценка заслужава изследването и анализът на резултатите от личностните тестове за влиянието на музикалните дейности като

терапевтично средство върху емоционалността и личностното развитие на децата. Чрез тях се доказват предварителните хипотези за позитивното влияние на музикалните дейности в свободното време върху самооценката и психо-емоционалното състояние на децата. В този контекст докторантката изследва и сравнява емоционалните състояние агресия и депресия при две групи деца: участвали в организирани музикални занимания през свободното време и неучаствали в подобни занимания. Анализът на резултатите потвърждава, че участвалите в музикални дейности през свободното време са по-малко депресирани от незанимаващите се, имат значително повишена оценка за успешно справяне с възникнали проблеми и трудности; по-щастливи, оптимистични и работоспособни са в реализиране на поставените цели и задачи.

Заслужава да се подчертаят и дълбоко съдържателните **изводи**, които формулира докторантката на базата на широко мащабното си изследване по тематиката на дисертационния труд. Обобщено те са в следните направления:

- Разкриване отношението на децата към трите форми на музикална дейност;
- Установяване степента на проява на интерес и потребност за участие в музикални дейности в свободното време;
- Кои са реално влияещи фактори за участие на децата в музикални дейности през свободното им време;
- Кои са сферите на позитивно влияние на музикалните дейности върху детската личност;
- Доказване позитивното влияние на музиката и участието в съответни дейности за елиминиране на поведенчески проблеми.(157-159).

На базата на осъщественото изследване и съответните анализи докторантката достига до следните ценни **препоръки** в педагого-психологически аспект:

- ✓ Музикално-изпълнителската и музикално - творческата дейност да се организират по-често във образователния и възпитателния процес;
- ✓ По-често посещение на музикални прояви „на живо” от учениците през свободното им време;
- ✓ Да се стимулира и обогатява провеждането на извънучилищни дейности в сферата на музикалното изкуство, достъпни и интересни за учениците през свободното им време;
- ✓ Необходимо е обществените институции да осъществяват по-широка дейност със своите специфични форми и средства с цел повишаване музикалната култура на децата и активността им в тази сфера и др.

IV. Приноси

1. В представения дисертационен труд е отразено едно целенасочено теоретично изследване за ролята на музикалната дейност при възпитанието на децата, като обстойно са представени и нейните позитивни терапевтични аспекти на влияние върху емоционалното

състояние и поведение на децата.

2. Потвърждават се възможностите през свободното време за използване потенциала на музикалните дейности като средство за преодоляване на деструктивни емоции, нагласи и действия при някои деца.
3. Очертана е актуална картина на предпочитанията, интересите и отношението на подрастващите към заниманията им с музикални дейности и участието им в организирани музикални изяви в свободното време.

V. Оценка на автореферата и публикациите по темата

Авторефератът отговаря на изискванията, като синтезирано и адекватно отразява съдържанието и приносите на дисертационния труд. По темата са представени 9 публикации: една студия (в съавторство с научния ръководител), пет статии в педагогически списания и три доклада от международни конференции.

VI. Препоръки

- ❖ Да се популяризира иновационната концепция , разработена в дисертационния труд, за по-широко и съдържателно използване потенциала през свободното време на децата за реализиране възпитателно-терапевтичните аспекти на музикалните дейности. Препоръчвам на авторката в своите разработки конкретно да посочи, че направените изводи се отнасят само за изследвани деца от София, тъй като извадката не е представителна за цялата ни страна.

VII. Заключение

Запознаването с дисертационния труд и автореферата създава позитивно впечатление за широко обхватната дейност на докторантката, както в теоретичен, така и в емпиричен план. Целта и поставените задачи на изследването са успешно постигнати. Хипотезата е доказана. Имайки предвид посочените приноси и достойнства на дисертационното изследване по особено актуална тема - **препоръчвам** на уважаемото Научно жури да **присъди** на **Милена Стефанова Великова** образователната и научна степен „**доктор**” по професионално направление 1.2. Педагогика (Социална педагогика).

24.08.2017г.
София

Рецензент:.....
(проф. д-р Гинка Димитрова)